

EVOLUȚIA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN BAZINUL CARBONIFER COMĂNEȘTI

de VASILE FLOREA și LUCIA ANTOHI

Situat în zona flișului Carpaților Orientali, la nord-vest de Tg. Ocna, bazinul carbonifer Comănești datează din punct de vedere al extracției carbonifere din primul deceniu al sec. XIX, când pe la anul 1804 boierul Costache Ghica, proprietarul moșiei Comănești descoperă o mare bogăție de resurse naturale constind din cărbune și petrol, descoperire ce-i va aduce mari profituri.

În aceste împrejurări dr. Cihac, profesor de istorie naturală la Academia din Iași¹ și Anton Wincler încep primele extracții carbonifere pe moșia Comănești, în baza contractului încheiat cu boierul Ghica, în care se prevedea „să se dea anual casei Ghica cîte 400 galbeni, fiind astfel liberi să extragă orice cantitate vor putea”².

Exploatarea cărbunelui din băile deschise pe moșia Comănești va continua cu mai multă eficiență în timpul unuia dintre urmașii lui Costache Ghica, anume Nicolae Ghica. Cărbunele va fi livrat vaporelor Companiei austriece care soseau la Galați³, sau pentru funcționarea morii cu aburi a lui Queldry (Iași) unde în 1849 se folosea „un milion oca de cărbuni”⁴.

Apare astfel pe harta Moldovei un punct economic deosebit de important confirmat pe parcursul timpului — bazinul carbonifer Comănești.

La început sistemul de exploatare din bazinul carbonifer Comănești era destul de greoi, costisitor ceea ce menținea un ritm lent în extracția cărbunelui.

Preocupările în vederea intensificării exploatării carbonifere au determinat Ministerul lucrărilor publice să deschidă aici „o baie de fier și cărbune”⁵. Aceeași preocupare a avut-o, un timp, chiar și Costache

1 N. Șuțu, *Opere economice*, Buc., 1978, p. 106.

2 E. Negruț-Munteanu, *Luptele țăranilor de pe domeniul Ghica—Comănești în prima jumătate a sec. XIX* (Studii și materiale de istorie modernă, vol. 1, p. 3-107).

3 N. Maghiar — St. Olteanu, *Din istoria mineritului în România*, Buc., 1970, p. 243 și N. Șuțu, *Notițe istorice asupra Moldovei*, Iași, 1852, p. 181; *Dezvoltarea economiei Moldovei între 1848—1864*, Buc., 1963, p. 179.

4 *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848—1864*, Buc., 1963, p. 179.

5 *Idem*, p. 179.

Negri care, în corespondența sa cu Al. I. Cuza, descrie bogățiile acestor locuri⁶.

Exploatarea carboniferă din această zonă se va intensifica în perioada 1870—1880, în urma unei decizii ministeriale prin care se încuraja acțiunea de cercetare și descoperire a rezervelor carbonifere⁷. Astfel că în 1895 existau numeroase aprecieri favorabile că în aceste locuri „cărboni de pământ se află foarte mulți și sînt de calitate foarte bună, „cărboni de pământ se află foarte mulți și sînt de calitate foarte bună anume lignit care arde bine“⁸ și că „lignita de la Comănești, expusă și premiată la Paris în 1867„, cu ocaziunea expozițiunii din acest oraș, este de o calitate foarte bună“⁹.

Crearea statutului național unitar român modern, la 1859, obținerea independenței naționale în 1877, precum și renunțarea la politica economică determinată de Convenția cu Austro—Ungaria, au creat un cadru prielnic dezvoltării tot mai intense a forțelor și relațiilor de producție capitaliste.

Elaborarea în 1877 a legii „Măsuri generale pentru a veni în ajutorul industriei naționale“ a stimulat și extracția de cărbuni din bazinul Comănești.

Dezvoltarea industriei, apariția unor noi ramuri industriale în economia României, au însemnat însăși apariția și dezvoltarea proletariatului atît sub raport numeric cît și sub aspectul conștiinței sale de clasă. Principalul rezervor din care s-a format proletariatul industrial în România l-a constituit țărănimea pauperizată și meșteșugarii ruinați. Așa se explică de ce majoritatea lucrătorilor din mină sau din salină proveneau din satele din împrejurimi. Încă din deceniul al 9-lea al secolului al XIX-lea muncitorii mineri din Comănești, Moinești, Tg. Ocna s-au afirmat ca o forță înaintată.

Această participare la luptă constituie evenimentul cel mai important care reflectă că minerii de pe Valea Troțușului au preluat apărarea intereselor maselor muncitoare, mai ales după 1893, dată la care ia ființă P.S.D.M.R.

Creșterea numerică și perfecționarea organizatorică a clasei muncitoare a constrîns burghezia la elaborarea a o serie de acte legislative privind îmbunătățirea condițiilor de muncă ale muncitorilor din industrie.

De pildă, în 1893 este elaborat regulamentul ce cuprindea între altele măsuri de siguranța muncii pentru muncitorii din exploatarea petrolifere și tot în acest domeniu este elaborată Legea minelor, în 1895 și regulamentul de aplicare a ei, ce conținea unele măsuri de ocrotire a muncii¹⁰.

6 Idem, p. 179.

7 Gh. Damaschin, Legislația minieră din perioada 1859—1948. Influența asupra dezvoltării industriei carbonifere, în Rev. Minelor nr. 1/1955, p. 43-46.

8 Hortensia Racovitză, Dicționar geografic al județului Bacău, Buc., 1895, p. 241.

9 Ibidem, p. 24.

10 Mișcarea muncitorească și legislația muncii, ed. șt.,

Desigur că aceste măsuri au avut un caracter temporar, ele aplicându-se într-o măsură foarte restrinsă sau chiar deloc.

Cert este că lucrătorii mineri nu s-au bucurat de nici un fel de măsuri favorabile iar lupta lor în perioada modernă nu a reușit să ducă la aplicarea dispozițiilor legislative referitoare la muncă, promulgate pînă în anii primului război mondial¹¹.

În ceea ce privește situația materială a muncitorilor din bazinul carbonifer Comănești, era cunoscută destul de bine în presa timpului care o descria astfel: „Muncitorii lucrează 12 ore încontinuu în niște galerii în care cu cea mai mare greutate pot pătrunde. Ei nu pot lucra liber în picioare sau în genunchi, ci totdeauna numai pe brinci, culcați pe spate, amenințați din moment în moment în surpări. Proptelele în multe locuri lipsesc cu desăvîrșire, apa curge din toate părțile în torente mari ceea ce produce umezeală ca în fundul bălților”¹².

Această situație a constituit de fapt principala cauză a grevei din 1906 a minerilor de la Asău¹³.

Marea răscoală din 1907, a prilejuit muncitorilor mineri exprimarea nemulțumirilor lor în puternica solidarizare cu țăranii răsculați. Această solidarizare, caracteristică de altfel pentru întreaga arie și durată a răscoalei, a imprimat o maximă intensitate acesteia încît „împotriva răsculaților de la Onești, Comănești, Dărmănești, Brusturoasa, autoritățile au deplasat o armată de 400 infanteriști și două baterii de artilerie care aveau în frunte pe prefectul județului Bacău (P. Porumbaru)”¹⁴.

În ciuda înfringerii răscoalei, în pofida represaliilor dezlănțuite de autorități împotriva muncitorilor solidarizați cu țăranii răsculați, acțiunile revoluționare ale maselor au continuat și în perioada următoare anului 1907, cu atît mai mult cu cît situația acestora se înrăutățise.

În 1910, această situație se prezenta astfel după descrierile făcute de I. C. Frimu: „La gura minei Iosef Roter din Comănești, jud. Bacău, lucrează 80 de muncitori împărțiți pe echipe de zi și de noapte, lucrînd de la orele 6 la 6 și cîștigînd între 4 și 7 lei (după declarația Direcției minei), după cantitatea cărbunelui extras. Munca e grea și neigienică și nu oricine o poate face. Umezeala, întunericul, praful din galerii se resimt asupra lucrătorilor din care cauză au o figură puhavă și mulți suferă de reumatism și tuse”¹⁵.

Între anii 1913—1914, ca un reflex al creșterii conștiinței politice a clasei muncitoare a județului Bacău au avut loc numeroase acțiuni pentru obținerea drepturilor și libertăților economico-sociale, între care și obținerea dreptului de vot universal.

Un rol important l-a avut în insuflarea avîntului lor revoluționar l-a avut și articolul intitulat „1 Mai și țărani” semnat de M. Gh. Bujor în care se arată că „locul țăranilor obișnuiți în robi este în partidul aceloră

11 România muncitoare, nr. 5 din 12 martie 1906.

12 Idem.

13 Analele I.S.I.S.P. nr. 1/1962, p. 19.

14 „Dimineața” 17 și 21 III, 1907.

15 I. C. Frimu „Din mizcăile muncitorilor” (în Calendarul muncii pe 1917. după C. Botez, L. Eșanu, I. Saizu, op. cit., p. 47).

care luptă din răputeri pentru refacerea așezărilor de astăzi în P.S.D. Veniți în rindurile partidului muncii, partidul nostru spre a duce lupta cea mare pentru doborârea nedreptăților, pentru zămislirea unei lumi noi”¹⁶.

Intrarea României în primul război mondial avea să agraveze situația minerilor din bazinul carbonifer al Comăneștilor. În Moldova a cărei dezvoltare anterioară războiului a fost mai slabă decât în Muntenia și Țiransilvania, industria se afla într-o situație foarte grea. Aici se simțea, deosebit de acut, o mare lipsă de combustibil.

Din această cauză, sarcina sporirii extracției de petrol și cărbune se impunea cu o necesitate crescândă, ceea ce va influența situația și așa precară a muncitorilor mineri din județul Bacău. „Pentru sporirea extracției de cărbune, guvernul a creat „Societatea generală de combustibil. Ca urmare, extracția de cărbune de la Comănești, care în 1916 a fost de 14 222 tone, a crescut la 54 469 tone în 1918”¹⁷.

Creșterea gradului de exploatare a condus, în 1917, la puternice demonstrații, mitinguri, întruniri cu caracter antirăzboinic, cu care prilej s-a manifestat o vie solidaritate a soldaților din armată cu muncitorii și țărani. În cadrul acestor manifestări soldați, muncitori, țărani cereau cu insistență încheierea păcii, împărțirea pământului, înființarea de școli pentru copii săraci, obligativitatea și gratuitatea învățământului. O astfel de manifestare a avut loc în acel an la Comănești, unde muncitorii și țărani au participat alături de soldați din diviza 48 cu sediul la Asău. Întrunirea s-a terminat cu o puternică demonstrație ce s-a extins pe aproape toată Valea Trotușului, însoțită de cinceze revoluționare și patriotice¹⁸.

În perioada 1917—1918, minele Rafira, Asău, Leorda, Vermești, Dărmanești, Lapoș, Lăloaia¹⁹, au contribuit la susținerea frontului de apărare cu o producție de 93 403 tone cărbune, iar alte surse documentare ne informează că în timpul primului război mondial minele Comănești, Asău, Gateon, Vermești, Maria și Leorda, furnizau zilnic 350—380 tone, subliniindu-se astfel că „fără minele din Comănești și fără petrolul din Moinești nu ar fi fost posibilă susținerea frontului Mărășești”²⁰.

În acest context intern s-a menținut și intensificat spiritul revoluționar, lupta maselor muncitoare pentru obținerea revendicărilor economice, sociale și politice manifestate și în cadrul Congresului regional al mișcării socialiste și sindicale din Moldova, desfășurat la Iași în 1918, când s-a votat o rezoluție specială intitulată „Legislația muncii” în care se revendică în primul rând „ziua de muncă de 8 ore”²¹.

¹⁶ România muncitoare an X, nr. 43, 20 aprilie 1914.

¹⁷ Istoria economiei naționale a României, sub redacția prof. dr. doc. M. Lupu, Ed. didactică și pedagogică, Buc., p. 330.

¹⁸ D. Zaharia, Unele acțiuni revoluționare în regiunea Bacău în perioada februarie—octombrie 1917, în Studii și articole de istorie, vol. IV, Buc., 1966, p. 3-15.

¹⁹ N. Maghiar, Din istoria mineritului în România, p. 244.

²⁰ Arhivele statului Bacău, dos. 66/1838—1944, f. 68, fond „Creditul carbonifer Comănești”.

²¹ Ziarul social „Democrația” 8/21 iulie 1918; Documente din cărțile muncitorești din România în perioada 1916—1921, p. 95-96.

În anul 1919, secțiunea socialistă băcăuană, reînființată în 1918 a desfășurat o intensă activitate pe linie organizatorică și propagandistică. Una din problemele centrale a acelor ani era rezolvată în județul Bacău, în deplin acord cu opoziția revoluționară a mării majorități a partidului socialist, în sensul necesității transformării acestuia în partid comunist.

În acest sens secțiunea socialistă băcăuană a desfășurat o intensă activitate în localitățile Tg. Ocna, Comănești, Moinești²² etc.

Campania electorală și sărbătorirea zilei de 1 Mai au constituit noi prilejuri de intensificare a activității secțiunii socialiste băcăuane.

La Tg. Ocna, Comănești, Moinești etc. au avut loc întruniri în cadrul cărora s-au dezbătut pe lângă problemele generale și cele de moment ale mișcării muncitorești.

În bazinul carbonifer Comănești, lupta muncitorilor mineri se desfășura împletită cu mișcarea țărănimii. Impulsionați de suflul revoluționar al minerilor, țărani din împrejurimile Comăneștiului se arată tot mai nemulțumiți de condițiile deosebit de grele de lucru impuse de moșierul N. Ghica. Neliniștită de spiritul agitat al țăranilor, administrația moșiilor N. Ghica cere intervenția urgentă a poliției din Bacău, pentru că altfel „se vor produce tulburări la care se vor asocia și lucrătorii din minele de cărbuni, soți ai femeilor, în număr de vreo 2 000 persoane, plus locuitorii agricoli ai comunelor din împrejurimi”²³.

În anul 1920, Societatea minelor unite de cărbuni, proprietatea concesiunilor carbonifere din Comănești, se transformă în societatea anonimă română „Creditul carbonifer” cu un capital de 55 000 000 lei, care în 1927 va crește la 110 000 000 lei²⁴.

Proșperitatea societății „Creditul carbonifer” nu va schimba cu nimic situația materială a muncitorilor mineri, care se vor integra din acest motiv în valul luptelor revoluționare ale anului 1920, lupte ce vor culmina cu puternica grevă generală din octombrie.

Pentru a lovi în conducerea mișcării muncitorești din zonă, Siguranța a arestat în acel an pe Iancu Iliescu-Severin, secretar general al mișcării muncitorești regionale Bacău-Neamț-Roman, trimițându-l la Iași unde urma să fie condamnat.

Sub presiunea maselor, acesta va fi eliberat numai după 24 de ore, iar la întoarcerea sa spre P. Neamț a fost întâmpinat la intrarea în Bacău de foarte mulți muncitori de la Tg. Ocna, Comănești, Moinești etc.

Încheierea grevei generale din octombrie a atras după sine un lung șir de greve ale muncitorilor din Bacău, Comănești, Asău²⁵, acțiuni care la 21 octombrie 1921 s-au transformat pe întreaga Vale a Trotușului într-o adevărată grevă generală.

22 Mișcarea muncitorească și legislația muncii în România 1894-1944, p. 71.

23 Fotocopie după telegrama cu privire la măsurile luate de Poliția Comănești pentru lăinișirea spiritelor din această zonă (Muzeul de istorie Bacău).

24 Arhivele statului Bacău, dos. 66/1938-1941, Creditul Carbonifer Comănești, f. 68.

25 C. Botez, L. Eșanu, I. Saizu, op. cit., p. 97.

Lupta pentru apărarea drepturilor cîștigate în cursul anului 1920 va continua și în perioada următoare, în pofida represaliilor dezlănțuite de autorități, precum și arestarea unor fruntași comuniști din Comănești²⁶, Moinești, Buhuși etc.

Crearea P.C.R. la 8 mai 1921, a avut o importanță covârșitoare asupra întregii mișcări muncitorești din țară, accelerind procesul de clarificare ideologică, politică și organizatorică a proletariatului.

În anul 1922 se creează la Bacău prima secțiune locală a P.C.R. care va desfășura o intensă activitate în județ pentru atragerea unui număr tot mai mare de membri în rîndul P.C.R., în organizarea și conducerea numeroaselor acțiuni ale maselor muncitoare.

În ciuda ilegalizării P.C.R. în 1924, au fost trimiși în județ activiști de partid în scopul propagării ideilor revoluționare ale partidului și a organizării muncitorilor în sindicate și în celule de fabrică. Astfel, desfășurîndu-se sub directa conducere a P.C.R. mișcarea muncitorească din țara noastră a obținut importante succese care, chiar parțiale fiind, au impulsionat și mai mult avîntul revoluționar al maselor.

În acest context al luptei generale a proletariatului și sub presiunea sa, a fost elaborată, la 28 martie 1929 Legea pentru modificarea legii minelor din 1924, lege care prevedea unele măsuri pentru protecția muncii, subliniind că întrebuintarea copiilor și femeilor în mine se va face conform legilor de protecție a muncii, întreprinderile miniere fiind obligate să ia măsuri pentru prevenirea accidentelor. La articolul 90 din aceeași lege, se prevedea „înfiițarea Casei miniere“, care trebuia să se ocupe cu administrarea fondurilor destinate acțiunilor sociale și culturale ale celor ce muncesc în mine²⁷. La fel ca și alte legi, și cea din 1929 și-a dovedit efectul parțial și temporar în ceea ce privește îmbunătățirea situației materiale și spirituale a muncitorilor avînd ca scop real acela de a anihila sau de a diminua avîntul revoluționar al claselor muncitoare. La orizontul anului 1929 se profilau amenințătoare semnele puternicei crize economice care va dura cinici ani. În acest context lupta forțelor sociale exploatate va continua urmărind adoptarea de noi legi ale muncii care să reglementeze relațiile dintre muncitori și patroni, să îmbunătățească condițiile materiale și spirituale ale maselor cu așit mai mult cu cît în perioada 1929—1933 prin declanșarea crizei economice condițiile de trai și de muncă ale muncitorilor s-au înrăutățit extrem de mult. De altfel între anii 1929—1933 întreaga viață economică a fost zdruncinată, iar viața politică a cunoscut o adîncă instabilitate guvernamentală. Toate acestea s-au reflectat nefast în primul rînd asupra maselor care cunosc în acei ani cel mai înalt grad de șomaj. Numai la Societatea „Creditul carbonifer“ Comănești numărul muncitorilor scăzuse de la 1900 la 849. Cunoscută fiind situația destul de grea a muncitorilor mineri, organele locale sindicale sub conducerea P.C.R. vor

²⁶ Ibidem, p. 113.

²⁷ Monitorul Oficial, nr. 71/28 III 1929 din „Mișcarea muncitorească în legislația muncii în România“.

lua unele măsuri pentru acordarea de ajutoare materiale la Bacău, Comănești, Moinești²⁸.

În același scop s-a constituit la Bacău din ordinul Directoratului Ministerial Iași, un comitet compus din primar și reprezentanții industriei și societăților de binefacere de ajutorare a șomerilor²⁹.

Aceste ajutoare materiale nu vor schimba cu nimic situația grea a muncitorilor mineri. Însăși presa timpului, puternic impresionată, arată că „Viața minerilor din Comănești este o tragedie ce cutremură conștiința omenească”³⁰.

Această situație, caracteristică de altfel pentru întreaga țară a constituit principala cauză a puternicelor greve din perioada 1929—1933.

În bazinul carbonifer Comănești, considerat un al doilea Lupeni, minerii și-au exprimat sentimentul lor de solidaritate cu frații lor de luptă de la Lupeni, iar în zilele următoare grevelor din 15-16 februarie 1933, ca și în perioada următoare au avut loc numeroase întruniri ale minerilor din Comănești, de la exploatarea carbonifere Asău, Brusturoasa, Agăș, Dărmănești”³¹.

Majoritatea acestor întruniri s-au transformat în adevărate demonstrații de protest împotriva concedierilor, pentru reprimirea la lucru și eliberarea celor arestați (mai ales în urma suspendării de către conducerea societății „Creditul carbonifer” din Comănești a lucrătorilor de la punctul I Comănești și mina Crăciunești, când au fost concediați la acele secții peste 350 lucrători care au rămas fără ocupație „încolțiți de lipsuri și mizerie”³².

Acțiunile presante ale muncitorilor mineri din bazinul trotușean au obligat conducerea societății „Creditul carbonifer” să accepte la 4 august 1933 încheierea unui contract colectiv conform legii asupra contractului de muncă din 1929³³.

În același timp însă conducerea „Creditului carbonifer” cerea Societății carbonifere din Comănești de a interveni pentru îndreptarea acelor persoane considerate „tulburători ai regiunii”, în realitate aceștia fiind activiști ai P.C.R. care acționau în zonă pentru organizarea muncitorilor din sindicate³⁴.

Condițiile contractului colectiv de muncă din 1933 vor fi respectate prea puțin de către conducerea societății ceea ce va genera un permanent șir de nemulțumiri ale minerilor și în anii următori.

Deși în perioada 1934—1938 se constată o reînviorare a economiei prin creșterea rapidă a producției la majoritatea întreprinderilor industriale (Minele Comănești), fabrica Filderman, Izvoranu, Buhuși etc., precum și reducerea simțitoare a șomajului, totuși muncitorii continuă să cunoască aceleași condiții de muncă deosebit de grele.

28 Arhivele statului Iași, Prefectura Iași, dos. 323/1931, f. 82.

29 Ibidem.

30 „Curentul Bacăului”, 24 august 1929 (BARSr).

31 Analce I.S.I.S.P. al C.C. al P.C.R., nr. 1/1963, p. 27.

32 Ziarul „Curentul”, 1 aprilie 1933.

33 Arhivele statului Ba.ău, fond Creditul Carbonifer, dos.

1933—1936,

f. 2-11.

34 Ibidem. f. 189.

Datorită inexistenței unor măsuri de protecție a muncii, numai în industria carboniferă au avut loc (după datele Sumarului statistic al României), în 1934 peste 1 937 accidente de muncă, în 1935 un număr de 2 270, în 1936 peste 1 922, iar în 1937 peste 1 947³⁵.

Mentținerea unor salarii extrem de mici a constituit unul din motivele de bază ale numeroaselor memorii adresate de muncitori conducerii Societății „Creditul carbonifer”, memorii în care cereau mărirea salariilor de la 50 la 80 lei, deoarece „cu 50 lei nu se putea asigura existența familiilor de muncitori ce se zbat în lipsuri și necazuri”³⁶.

Alte documente ale timpului ne informează asupra refuzului Direcției Creditul Carbonifer Comănești de a plăti concediile de odihnă ale minerilor, ceea ce a determinat nemulțumirile muncitorilor ce le vor exprima în memoriul înaintat Direcției, la 15 ian. 1934³⁷.

La 25 III 1934³⁸ s-a întrunit Sindicatul minier din Comănești, cu care prilej s-a subliniat necesitatea organizării muncitorilor mineri într-un astfel de sindicat, care să asigure succesul obținerii drepturilor și libertăților lor economice, sociale, politice.

În cuvîntul său S. Receanu, delegat al Uniunii sindicatelor miniere din București, îndeamnă pe muncitori „la înscrierea în sindicat și la solidaritate” arătînd că „în nici o parte a țării nu se vede o așa stare rea a muncitorilor mineri ca la Comănești și aceasta se datorește faptului că aceștia nu sînt organizați și înscriși în sindicatul lor profesional”. În continuarea cuvîntului se arată că minerii din Comănești „sînt de două ori exploatați de patroni și anume o dată prin faptul că sînt prost plătiți iar a doua oară prin faptul că tot ce muncitorul cîștigă i se ia de cantina societății unde mărfurile de care muncitorul are nevoie se vind la prețuri mai ridicate ca la piață, nu așa cum prevede contractul colectiv”.

O dovadă a neglijenței conducerii Creditului Carbonifer față de muncitori, reiese și din memoriul din 16 iulie 1934 al lucrătorilor din Asău, Lăloaia prin care cer acordarea drepturilor lor începînd cu trei ani în urmă, perioadă în care Societatea Creditul Carbonifer nu a achitat drepturile muncitorilor din Comănești³⁹.

La 27 iulie 1934, Comitetul sindicatului minier Comănești, a trimis conducerii societății „Creditul Carbonifer Comănești”, un memoriu cu doleanțele minerilor privind îmbunătățirea condițiilor de lucru (mărirea salariilor, recunoașterea sindicatului minerilor), știut fiind că această organizație nu va fi recunoscută un timp de către societatea respectivă⁴⁰.

Datorită insistențelor prin care muncitorii își revendicau drepturile, în iulie 1934 a fost prelungit contractul de muncă încheiat în 1933,

³⁵ Mișcarea muncitorească și legislația muncii, p. 201.

³⁶ Arhivele Statului Bacău, fond Creditul Carbonifer Comănești, dos. 24 bis/1933—1936, 10 ian. 1934, f. 198.

³⁷ Ibidem, f. 202.

³⁸ Ibidem, f. 43.

³⁹ Ibidem, f. 239.

⁴⁰ Ibidem, f. 418.

însă delegația Uniunii sindicale și lucrătorii delegați prin sindicat au fost respinși de la discuții⁴¹.

Atitudinea refractară a conducerii Creditului Carbonifer față de doleanțele muncitorilor mineri, i-a determinat pe aceștia să-și manifeste nemulțumirea și pe calea grevelor, care continuau să se desfășoare cu intensitate, menținută de numeroasele apeluri, manifeste lansate de P.C.R.

Unul din aceste manifeste se adresa astfel: „Muncitori mineri de la minele din Comănești, nu vă lăsați să fiți dezbinați de lupta voastră de către patroni. Porniți la lupta de solidaritate cu frații voștri de muncă și suferință... convocați întruniri, elaborați revendicările voastre și alegeți un comitet de acțiune din sinul vostru care să conducă lupta voastră”⁴².

În acel an 1934, lupta muncitorilor mineri din bazinul Comănești s-a împletit strâns cu lupta țărănimii oprimată ce se va răscula pe întreaga vale a Ghimeșului în luna octombrie. Răscoala țăranilor români și maghiari din această parte a județului Bacău s-a bucurat de un sprijin deosebit din partea minerilor asupra cărora a avut un puternic ecou și apelul adresat țărănimii din preajma Bacăului de către comitetul regional P.C.R. din Valea Bistriței și Troțușului, în care se arăta că „lupta țărănimii din Ghimeș, trebuie să fie o pildă demnă de urmat de toți oamenii muncitori”⁴³.

Situația materială a muncitorilor continuă să fie însă la fel de precară.

După cum reiese dintr-un memoriu înaintat către Direcțiunea societății Creditul Carbonifer Comănești de către adunarea Sindicatului lucrătorilor din Lăloaia din 23 iunie 1935, „Societatea nu respectă contractul colectiv de muncă, nu ascultă plingerile lucrătorilor, nu s-au creat condiții bune de lucru încât muncitorii trebuiau să facă baie în Troțuș pentru că nu au unde se spăla când ies din mină”⁴⁴.

Iar ziarul „Minerul” din 1935, referindu-se la situația din bazinul Comănești, menționa că „legea minelor nu se respectă, galeriile sînt pline de apă și de noroi, la gura minelor nu există locuri de adăpost așa că muncitorii așteptau în ploaie sau crivăț rîndul la ascensor, iar gura minei Asău n-are bare de siguranță”⁴⁵.

Recunoașterea la 11 iulie 1935 de către Tribunalul din Bacău a Sindicatului muncitorilor mineri ca persoană juridică, prin hotărîrea civilă nr. 312/1929⁴⁶ va imprima luptei minerilor un caracter mult mai organizat.

⁴¹ Fotocopie după un manifest din 1934, fototeca Muzeului de istorie Bacău.

⁴² Titu Georgescu, L. Fodor „Răscoala țăranilor din Valea Ghimeșului” (1934), Editura politică, Buc., 1960.

⁴³ Arhivele Statului Bacău, fond Creditul Carbonifer Comănești, dos. 24 bis/1933—1936, f. 522.

⁴⁴ Minerul, martie 1935.

⁴⁵ Arhivele Statului Bacău, fond Creditul Carbonifer Comănești, dos. 24 bis/1933—1936, f. 649.

⁴⁶ Adresa Chesturii Bacău către Regionala Poliției Iași, 10 IV 1937.

Totuși condițiile de muncă ale lucrătorilor mineri continuau să se degradeze și să pericliteze viața și integritatea corporală a acestora. La minele Comănești, Lapoș⁴⁷, Livada etc. au avut loc numeroase accidente cauzate de surpări sau explozii provocate de gaze. Această situație menținea și accentua nemulțumirea celor în cauză. Aceeași situație o înmăntăseau de altfel și muncitorii petroliști din Tazlău, Lucăcești, Moinești⁴⁸.

Lipsa asistenței sociale și sanitare este relevată de același ziar „Mînerul” care consemna într-un număr al său din noiembrie 1936 că „în Valea Troțușului la cele cîteva mii de muncitori, plus alte mii de membri ai familiilor lor, exista un singur dispensar în Comănești, al oficiului de asigurare, care era lipsit complet de medicamente”⁴⁹, datorită încălcării de către patroni a Legii de unificare a asigurărilor sociale și a celei sanitare.

În aceste condiții se formează și se dezvoltă în această zonă un puternic nucleu al mișcării muncitorești al cărui organizator a fost temporar, un cunoscut activist sindical Marin Florea Ionescu⁵⁰ delegat al Uniunii muncitorilor din industria minieră din România, pe lângă Sindicatul minier Comănești, Moinești ca și pe întreaga Vale a Troțușului a unui mare număr de manifeste cu caracter revoluționar, antifascist.

Susținuți de organizația lor sindicală și de partid, muncitorii tineri vor continua să-și manifeste mai accentuat, în cursul anului 1937, nemulțumirile lor care, așa cum reiese din Raportul Chesturii poliției municipiului Bacău către inspectoratul regional al poliției Iași, dăinuiau „încă din 1928, dată cînd o parte din muncitori au fost concediați, iar celor rămași în serviciu li s-au scăzut salariile, creindu-se astfel lucrătorilor o situație de mizerie”⁵¹.

O anchetă efectuată de organele Ministerului Sănătății la locuințele muncitorilor de la minele Lapoș din bazinul Comănești, constata în 1939 că „locuințele sînt complet nesănătoase, deoarece locuiesc cîte 5—7 membri de familie într-o singură cameră, care servește și ca bucătărie în același timp”⁵².

Instaurarea dictaturii militar-fasciste în sept. 1940, considerată ca fiind cea mai neagră perioadă din istoria poporului român, precum și aruncarea României în războiul antisovietic la 22 iunie 1941, au avut consecințe nefaste asupra poporului nostru. S-a adîncit și mai mult procesul de pauperizare a maselor.

În raport cu munca depusă și cu scumpirea traiului, salariile muncitorilor erau extrem de mici.

47 Ziarul „Bacăul”, 5 IV 1937 și 11 oct. 1937.

48 Mișcarea muncitorească în legislația muncii în România, 1864—1944, p. 202.

49 C. Botez, L. Eșanu, I. Saizu, op. cit., p. 207.

50 Fotocopie și clișeu C 4/44, fototeca Muzeului de istorie Bacău.

51 Situația clasei muncitoare din România 1916—1944, Ed. politică, Buc., p. 283.

52 A. Vijoli, „Sistemul bănesc în slujba claselor exploatatoare din România, Ed. științifică, 1958, p. 306.

Încă din 1929 valorile reale scăzuseră într-atît încît nu mai reprezentau decît 72,1%, față de 1933, situație recunoscută chiar și de statisticile burgheze⁵³.

Caracterul anacronic al repartizării forțelor de producție mențineau Moldova într-o stare de înapoiere economică. Industria grea era reprezentată în această parte a țării doar prin cîteva obiective între care industria petroliferă concretizată în societățile „Steaua Română”, „Moldonaphta” și industria carboniferă cu societatea „Creditul Carbonifer” Comănești⁵⁴.

Cum bazinul Carbonifer Comănești era „singurul pe care-l posedă România în partea de est, el avea menirea să alimenteze cu cărbuni o suprafață de circa 120 000 km pătrați”⁵⁵.

În opoziție cu importanța economică națională a acestui bazin situația muncitorilor mineri se agrava fără încetare pe fondul unei economii naționale subordonată tot mai mult Germaniei naziste, mai ales după tratatul economic româno-german, încheiat la 23 martie 1939. Acest fapt determină ca Valea Trotușului să devină un adevărat epicentru al mișcărilor muncitorești în anii grei ai dictaturii antonesciene.

Însuși inspectorul general al muncii din Moldova recunoștea într-un referat din 1942 că „hrana obișnuită în familiile pe care le-am vizitat era terciul de mămăligă, la care numai rareori se putea adăuga puțină fasole sau varză”⁵⁶.

Un rol important în integrarea mișcării muncitorești din bazinul carbonifer Comănești în mișcarea generală de rezistență antifascistă a poporului român l-a avut Comitetul regional Moldova al P.C.R., care conform indicațiilor C.C. al P.C.R. a luat măsuri pentru întărirea activității în toate centrele muncitorești ale județului Bacău. În acest scop au fost trimiși pe Valea Trotușului militanți comuniști. În noiembrie 1940, ziarul „Moldova Roșie” arată minerilor comăneșteni și muncitorilor din alte ramuri industriale că „drepturile nu se cîștigă prin memorii ci prin unire și luptă hotărîtă și revoluționară”⁵⁷. Acest îndemn la care se adaugă și neachitarea drepturilor cerute, i-a determinat pe mineri să se adune la 24 octombrie 1940, în număr de 400, în fața clădirii societății „Creditul Carbonifer” — Comănești, unde și-au exprimat cu hotărîre revendicările. În multe rînduri, minerii se prezintă în număr mare și-și cer energic drepturile lor acordate prin art. 49 din Legea contrac-

53 „Contribuții la cunoașterea situației materiale a maselor populare din Moldova în perioada 6 sept. — 23 August 1944, în Anuarul Institutului de istorie și arheologie, Iași, tom. I/1954.

54 Arhivele Statului Bacău, fond Creditul Carbonifer Comănești, dos. 66/1938—1941, f. 68.

55 C. Botez, L. Eșanu, I. Saizu, op. cit., p. 179.

56 Arhivele Statului Bacău, fond. Creditul Carbonifer Comănești, dos. 66/1938—1941, f. 68.

57 D. Zaharia, Documente privind mișcarea muncitorilor din jud. Bacău, în manuscris, p. 800.

58 Arhivele Statului Bacău, Credit Carbonifer Comănești, dos. 33/1934—1941, f. 306 (2 961 — 12 iunie 1940).

59 Ibidem, f. 304.

telor de muncă⁵⁸ și își exprimă protestul față de scumpirea și lipsa alimentelor de bază⁵⁹ motivînd că nu pot suporta mizeria de la mină fiind cîștig mic⁶⁰.

În cursul anului 1941 la minele din Comănești au avut loc numeroase conflicte de muncă în timpul cărora muncitorii au refuzat să coboare în mină pînă cînd li se vor satisface revendicările. Unul din acestea a fost cel de la Asău-Comănești⁶¹ din 27 mai, conflict care s-a transformat în grevă.

Din inițiativa comuniștilor organizați de partid din comuna Lăloaia, minierii au refuzat să coboare în mină, ocupînd intrarea în puț și alegîndu-și chiar un comitet de grevă pentru a trata cu conducerea societății. Greva s-a bucurat de sprijinul minerilor din celelalte schimburi și de la Societatea minieră.

La insistențele hotărîte ale celor 185 de muncitori greviști, autoritățile militare au fost nevoite să elibereze pe cei 7 mineri arestați pentru refuzul de a relua lucrul, iar conducerea Societății se obligă să satisfacă revendicările greviștilor. În timpul grevei, producția de cărbune a fost redusă cu 150 tone, în felul acesta muncitorii au contribuit la sabotarea producției de război⁶². Cea mai frecventă formă de luptă a muncitorilor mineri era refuzul de a lucra și sabotarea prin toate mijloacele a producției de război. În urma unei astfel de acțiuni în noaptea de 31 mai 1941, la uzina electrică a Societății „Creditul carbonifer” Comănești „în cărbunii ce urmau a fi folosiți la încălzirea motoarelor a fost descoperit un cartuș de dinamită. Constatări similare s-au făcut cu prilejul verificării cantităților de cărbuni descărcați în gări, porturi, depozite”⁶³.

Aceste descoperiri prilejuiau îngrijorarea Poliției cu privire la acțiunile „atentatorilor care îndeamnă lucrătorii la grevă la Creditul carbonifer Comănești”⁶⁴.

De altfel, spiritul agitat al muncitorilor se datora înrăutățirii tot mai mult a situației lor materiale „în ultimul timp au ajuns că nu mai au ce minca, ce îmbrăca... datorită faptului că sînt foarte prost plătiți cu cîte cca 100 lei pe zi și cu toate acestea nici acest salariu nu l-au primit de vreo două sau trei luni de zile”⁶⁵ din care cauză unii muncitori au părăsit lucrul, alții nu s-au prezentat”⁶⁶.

La 2 mai 1942 însuși Tribunalul din Bacău sesiza în scris Ministerului Justiției că „La Societatea Creditul Carbonifer” din Comănești mun-

60 Idem, dos. 60/1938—1940, f. 149/26 III 1940.

61 Gh. D. Șandru, L. Saizu, „Contribuții la cunoașterea stării de spirit a maselor populare din Moldova, în Studii și articole de istorie, tomul IX, 1967, p. 182.

62 Ibidem.

63 Arhi. ele Statului Bacău, fond Prefectura Bacău, dos. 51/1942, f. 120.

64 Clîșeu 11/12 — Adresa Direcției Poliției regionale către Inspectoratul regional de poliție (fototeca Muzeului Județean de istorie și artă Bacău).

65 Raport informativ al Comisariatului Comănești (fotocopie și clîșeu C 4/100—102, fototeca Muzeului Județean de istorie și artă Bacău).

66 Informație a Poliției Bacău către Ministerul muncii (fotocopie și clîșeu 79/33, 34/Muzeul Județean de istorie Bacău).

torii continuă să fie agitați pentru faptul că societatea nu plătește salariile majorate așa cum s-a hotărât prin Comisia de arbitraj din 22 martie 1942, de a-l spori cu 30%⁶⁷.

O altă sesizare a Legiunii de jandarmi Bacău arată că „nemulțumirea muncitorilor de la Creditul Carbonifer este în permanentă creștere din cauza mizeriei și lipsei de alimente. Spiritele sînt în general foarte agitate...”⁶⁸.

Integrarea luptei minerilor din bazinul Troțușului, în mișcarea de rezistență antirăzboinică și antifascistă a poporului român subliniază contribuția lor la procesul pregătirii și desfășurării actului insurecțional de eliberare a patriei noastre la 23 August 1944.

LE DÉVELOPPEMENT DU MOUVEMENT TRAVAILLEUR DANS

LE BASSIN CARBONIFÈRE DE COMĂNEȘTI

— Résumé —

Les auteurs d'article font une analyse des causes économiques sociales et politique qui ont déterminé l'évolution du mouvement travailleur dans le bassin carbonifère de Comănești, en partant de commencement de l'activité de l'extraction. Ils mettent en relief que les conditions matérielles précaires, les privations de droits politiques et l'exploitation capitaliste toujours en croissance se trouvent au fondement de leur permanents mécontentements, protestations et révoltes. La législation de l'État capitaliste était dirigée contre les intérêts des mineurs et à mesure que la répression devenait de plus en plus dure, la lutte des mineurs contre les oppresseurs devenait plus forte, plus acharnée. En conséquence, on constate une véritable évolution son treve du mouvement travailleur jusqu'en 23 Août 1944.

67 Fototeca Muzeului Județean de istorie Bacău, clișeu 30/20.
68 Fototeca Muzeului Județean de istorie Bacău, clișeu C 4/93—95.